

B-these

Stigmatisering door mensen uit de samenleving tegenover jongeren met een visuele beperking
en verwachtingen over persoonlijkheid

Nynke Klop

1925202

Juli 2013

Sabina Kef

Bachelor Pedagogische Wetenschappen

Vrije Universiteit Amsterdam

Foto: Sylvia Romein
www.annemiekvanmunster.nl

Samenvatting

In dit onderzoek wordt stigmatisering door de samenleving in verband gebracht met het gevoel dat jongeren met een visuele beperking zelf over stigmatisering hebben. Daarbij wordt de persoonlijkheid van deze groep jongeren meegenomen. Het doel van het onderzoek is om te bepalen of er verandering bij mensen uit de samenleving nodig is zodat sociale participatie van jongeren met een visuele beperking verbeterd kan worden. Uit eerder onderzoek is al gebleken dat jongeren met een visuele beperking nog steeds problemen ondervinden bij het participeren in de samenleving. Stigmatisering zou hier mogelijk een rol in spelen. Dit wordt onderzocht door middel van een vragenlijst voor mensen uit de samenleving en een bestaand databestand met gegevens over jongeren met een visuele beperking. Uit dit onderzoek blijkt dat jongeren met een visuele beperking weinig gestigmatiseerd worden en tevens weinig stigmatisering ervaren. Persoonlijkheid lijkt hier nauwelijks een rol in te spelen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat stigmatisering mogelijk niet van invloed is op de problemen die jongeren met een visuele beperking ondervinden bij het participeren in de samenleving en verandering op dit gebied zou niet nodig zijn.

Stigmatisering door mensen uit de samenleving tegenover jongeren met een visuele beperking en verwachtingen over persoonlijkheid

Inleiding

Adolescentie is de fase waarin jongeren hun identiteit ontwikkelen. Dit doen ze door afstand te nemen van hun familie en meer om te gaan met leeftijdsgenoten (Erikson, 1959). Jongeren met een visuele beperking lopen echter tegen allerlei moeilijkheden aan op dit gebied (Kef, 2011). Zo krijgen ze vaak te maken met sociale isolatie en negatieve reacties van anderen (Wolffe & Sacks, 1997; Kef, 2011). In dit onderzoek wordt stigmatisering door de samenleving in verband gebracht met het gevoel dat jongeren met een visuele beperking over stigmatisering hebben. Daarbij wordt ook de persoonlijkheid van deze groep jongeren meegenomen.

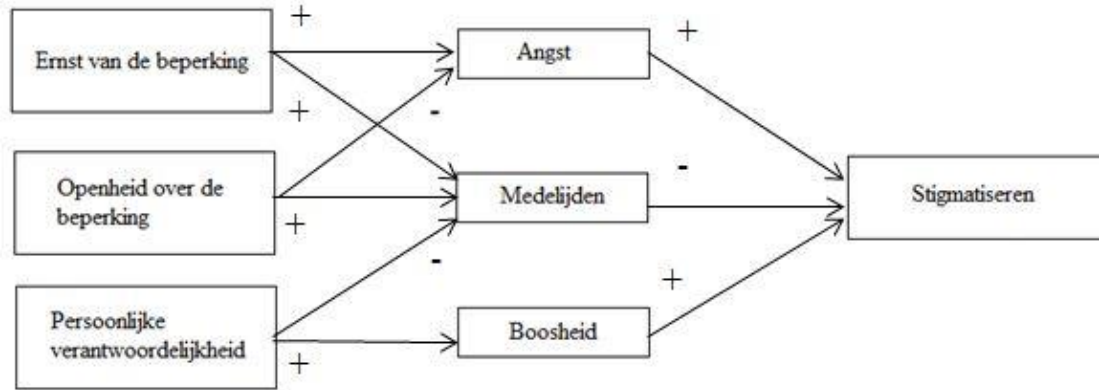
In dit onderzoek wordt gekeken naar de stigmatisering van jongeren met een visuele beperking door mensen uit de samenleving. De definitie van een visuele beperking gaat uit van de gezichtsscherpte en het gezichtsveld. De jongeren scoren op beide dimensies in de klinische range. Dit houdt in dat het problemen zijn die buiten de normale variatie vallen (Tak, Veerman & De Wit, 2008).

Jongeren met een visuele beperking lijken diverse moeilijkheden in hun dagelijks leven te ondervinden. Veel van deze moeilijkheden zouden invloed hebben op hun sociale participatie. Zij kunnen non-verbale communicatie die anderen gebruiken niet zien, waardoor boodschappen minder goed begrepen worden. Ook lopen ze tegen problemen aan op het gebied van mobiliteit, omdat ze bijvoorbeeld niet kunnen autorijden (Gold, Shaw & Wolffe, 2010). Zo kunnen jongeren met een visuele beperking minder makkelijk op plekken komen waar sociale contacten onderhouden of aangegaan worden en ze zouden dan ook een kleiner sociaal netwerk hebben (Kef, 2006). Hierdoor lijken ze minder goede sociale vaardigheden te ontwikkelen dan hun leeftijdsgenoten (Rosenblum, 2000). Uit eerder onderzoek bleek dat jongeren met matige slechthoortbaarheid meer problemen ervaren omdat zij vaker deelnemen in sociale activiteiten. Ze hebben meer vrienden zonder visuele beperking die hen zowel binnen als buiten kunnen sluiten van activiteiten. Zij zien wat ze missen en zijn zich daardoor mogelijk bewust van een stigma wat geassocieerd wordt met hun beperking (Gold, Shaw & Wolffe, 2010).

Stigmatisering is een proces waarbij bepaalde groepen, in dit geval jongeren met een visuele beperking, als minderwaardig worden gezien omdat hun eigenschappen en mogelijkheden verschillen van de dominante culturele groep (Rüsch, Angermeyer & Corrigan, 2005). Dit gebeurt door etikettering van mensen uit de samenleving tegenover jongeren met een visuele beperking. Naar alle waarschijnlijkheid gaan deze jongeren zich gedragen in overeenstemming met de verwachtingen van de sociale omgeving (Dijkstra, 1979).

In het model van Fiesler, Lechner en Bos (2008) is te zien dat de beperking van de persoon, of de manier hoe een persoon met zijn of haar beperking omgaat, invloed kan hebben op de mate van stigmatisering. Dit zou gebeuren door middel van drie emoties bij mensen in

de samenleving; angst, medelijden en boosheid. Bij het ervaren van de negatieve emoties angst en boosheid zou de mate van stigmatisering toenemen. Bij het ervaren van de positieve emotie medelijden, zou de mate van stigmatisering juist afnemen. Het model is te zien in Figuur 1.



Figuur 1 Model van Fiesler, Lechner en Bos (2008) over stigmatisering van mensen met een visuele beperking

Veel jongeren met een visuele beperking lijken een negatieve houding te hebben tegenover hun beperking. Dit is echter een zeer heterogene groep (Rosenblum, 2000). Jongeren met een negatieve houding blijken zich meer gestigmatiseerd te voelen (Abraham, Gregory, Wolf & Pemberton, 2002). Daarnaast zouden ze een negatieve houding van mensen uit de samenleving ervaren door middel van stigmatiserende reacties (Almon, 2001). Doordat identiteit ontwikkeld wordt in omgang met anderen kan de houding van de samenleving invloed hebben op de perceptie van de persoon over zichzelf. Wanneer mensen uit de samenleving een negatieve houding ten opzichte van een visuele beperking hebben, kan de persoon met de visuele beperking ook deze negatieve houding tegenover zijn of haar beperking ontwikkelen (Erikson, 1959).

Dit zou betekenen dat de houding tegenover een visuele beperking van mensen uit de samenleving moet veranderen om de sociale participatie van jongeren te kunnen verbeteren. Volgens Burrowes en Needs (2009) en hun Barriers to Change model kan een persoon echter pas veranderen wanneer iemand daartoe intrinsiek gemotiveerd is. Zonder deze intrinsieke motivatie zal iemand niet snel actie ondernemen en de ondernomen actie ook volhouden. Er zijn een aantal barrières die iemand moet overwinnen voordat die persoon kan veranderen. Deze barrières zijn te zien in Tabel 1. De samenleving zou zijn houding tegenover een visuele beperking dus alleen kunnen veranderen als deze punten uit het tabel de mensen in de samenleving intrinsiek motiveren.

Tabel 1

Barriers to Change model

Barrières om te veranderen	
1.	Belang van verandering bij conflicterende doelen
2.	Noodzaak van verandering inzien
3.	Niveau van persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel
4.	Kosten-batenanalyse van verandering
5.	Noodzaak van verandering op dit moment inzien
6.	Persoonlijke mogelijkheden om te veranderen
7.	Persoonlijke mogelijkheden om veranderingen vol te houden
8.	Kosten geassocieerd met de middelen om te veranderen
9.	Efficiëntie van de middelen om te veranderen
10.	Realiteit van de verandering

In dit onderzoek wordt, naast stigmatisering, ook gekeken naar persoonlijkheidskenmerken van jongeren met een visuele beperking en de verwachtingen van de samenleving hierover. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het Vijf-Factor model wat onder andere door Costa and McCrae (1988) geconstrueerd is. Deze bestaat uit 5 persoonlijkheidsfactoren. De eerste is ‘extraversie’. Dit houdt in dat mensen die deze persoonlijkheidstrek bezitten frequent in sociale interacties deelnemen en dit ook graag doen. Als tweede is er de factor ‘goedaardig’. Mensen die deze persoonlijkheidstrek bezitten geven de voorkeur aan het oplossen van problemen door overleg en overeenstemming, iedereen moet goed met elkaar overweg kunnen. Daarnaast is er de persoonlijkheidstrek ‘zorgvuldigheid’. Mensen die hierdoor getypeerd worden werken hard om hun doel te bereiken en vertonen betrouwbaar gedrag. De vierde factor is ‘emotionele stabiliteit’. Dit type mensen gaan goed met stressvolle situaties om, hun stemming blijft stabiel. De laatste factor is ‘openheid voor nieuwe ervaringen’. Mensen die deze persoonlijkheidstrek bezitten staan open voor nieuwe stimuli en experimenten (Larsen & Buss, 2010).

De bovenstaande vijf factoren zijn de positieve persoonlijkheidstrekken. Elke positieve persoonlijkheidstrek heeft een negatieve tegenpool. Zo staat ‘introversie’ tegenover ‘extraversie’. Mensen met een introverte persoonlijkheid nemen minder graag in sociale situaties deel en zijn minder coöperatief. Tegenover ‘goedaardig’ staat de negatieve persoonlijkheidstrek ‘onaangenaam’. Deze mensen zijn agressief en komen regelmatig in sociale conflicten. ‘Zorgvuldigheid’ heeft als tegenpool ‘onzorgvuldigheid’. Onzorgvuldige mensen presteren slechter op school en werk en stellen vaker werkzaamheden uit. Daarnaast staat de negatieve pool ‘emotionele instabiliteit’ tegenover ‘emotionele stabiliteit’. Emotioneel instabiele mensen hebben vaker te maken met stemmingswisselingen. Als laatste staat de negatieve persoonlijkheidstrek ‘minder open voor nieuwe ervaringen’ tegenover ‘openheid voor nieuwe ervaringen’. Mensen die minder open staan voor nieuwe ervaringen hebben vaker last van tunnelvisie en kunnen makkelijker stimuli negeren (Larsen & Buss, 2010).

Personen die gekenmerkt worden door de persoonlijkheidstrekken ‘extraversie’ en ‘vriendelijkheid’ zijn gewenst gezelschap waardoor zij vaker in sociale situaties deelnemen. Hierdoor hebben zij de mogelijkheid betere contacten en vaardigheden te ontwikkelen en minder stigmatisering te ervaren (Canu, Newman, Morrow & Pope, 2007). Tevens zorgt een negatief zelfbeeld voor de negatieve persoonlijkheidstrekken (Hiller, 1981). Uit eerder genoemd onderzoek bleek al dat mensen met een negatief zelfbeeld meer stigmatisering zouden ervaren. Daarnaast zijn mensen met een introverte persoonlijkheid, de negatieve tegenpool van extraversie, kwetsbaarder en ervaren zij meer negatieve effecten. Hierdoor zouden zij meer stigmatisering ervaren (Eysenck, 1967).

Relevantie

Wat is nu het nut van dit onderzoek? Dit onderzoek is maatschappelijk relevant door de problemen die jongeren nog steeds ondervinden bij het participeren in de samenleving. Er zijn al veel initiatieven geweest om dit probleem te verkleinen, maar deze ondersteuning kan verbeterd worden (Kef, 2011). Om deze ondersteuning te verbeteren moet waarschijnlijk niet alleen verandering plaatsvinden bij de jongeren met een visuele beperking zelf, maar ook bij mensen uit de samenleving. Om te bepalen of veranderingen in de visie van mensen in de samenleving nodig zouden zijn, moet eerst duidelijk worden wat deze visie precies is. Daar speelt dit onderzoek een rol in. Door het bepalen van de mate van stigmatisering in de samenleving kan duidelijk worden óf, en op welke gebieden, verandering plaats zou kunnen vinden.

In eerder onderzoek is vooral vanuit het oogpunt van de jongeren met een visuele beperking naar stigmatisering en sociale participatie gekeken. In deze onderzoeken geven de jongeren met een visuele beperking aan in hoeverre zij stigmatisering ervaren. Om een duidelijk beeld te kunnen geven van de mate van stigmatisering is ook de visie nodig van de personen die zouden stigmatiseren, in dit geval de Nederlandse samenleving. Om een betrouwbare mate van stigmatisering te kunnen geven moeten de visies van de twee groepen met elkaar vergeleken worden. Hier concentreert dit onderzoek zich op.

Onderzoeksvragen

Op de volgende vragen wordt in dit onderzoek antwoord gezocht:

1. In welke mate worden jongeren met een visuele beperking gestigmatiseerd door mensen uit de samenleving?
2. In welke mate ervaren jongeren met een visuele beperking stigmatisering vanuit de samenleving?
3. Wat zijn de verwachtingen van mensen uit de samenleving over de persoonlijkheidskenmerken van jongeren met een visuele beperking?
4. Wat is het verband tussen de mate van stigmatisering en de verwachtingen van de samenleving over de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking?
5. Hoe ziet de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking eruit?
6. Wat is het verband tussen de mate van gestigmatiseerd voelen en de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking?

Hypothesen

Naar aanleiding van bovenstaande literatuur en uitkomsten van eerder onderzoek worden hypothesen van de onderzoeksvragen gegeven. Ten eerste wordt verwacht dat er gestigmatiseerd wordt tegenover jongeren met een visuele beperking door mensen uit de samenleving. Daarnaast is de verwachting dat jongeren met een visuele beperking dit zelf ook zo ervaren. Beide verwachtingen lijken al uit onderzoek geconcludeerd te kunnen worden.

Als derde wordt verwacht dat mensen uit de samenleving verwachten dat jongeren met een visuele beperking hoger zouden scoren op de negatieve pool van ‘extraversie’ en ‘openheid voor nieuwe ervaringen’. Ze nemen minder deel in sociale situaties waardoor ze introverter lijken en kunnen minder makkelijk nieuwe ervaringen opdoen, bijvoorbeeld vanwege hun mobiliteit. Aan de hand van de theorie over etiketteren wordt als vierde verwacht dat mensen uit de samenleving die meer stigmatiseren tegenover jongeren met een visuele beperking ook een patroon richting de uiteinden van de persoonlijkheidstrekken verwachten. Mensen die die meer stigmatiseren zouden meer etiketteren. Hierdoor zouden zij hogere verwachte scores op deze persoonlijkheidstrekken kunnen geven.

Als vijfde wordt verwacht dat jongeren met een visuele beperking lager scoren op de persoonlijkheidstrekken ‘extraversie’ en ‘openheid voor nieuwe ervaringen’. Dit wederom omdat zij minder in sociale situaties deelnemen en minder makkelijk nieuwe ervaringen opdoen. Als laatste wordt verwacht dat jongeren die richting de negatieve persoonlijkheidstrekken scoren, en dus een lage score op de persoonlijkheidstrek halen, meer stigmatisering ervaren dan jongeren die richting de positieve persoonlijkheidstrekken scoren.

Methoden

Procedure

Participanten zijn op verschillende manieren geselecteerd. De onderzoekers zijn op meerdere onderwijsinstellingen geweest om in bestaande klassen een vragenlijst af te nemen. Dit waren hoofdzakelijk 4 Havo en 5 VWO klassen, maar ook een groep leerlingen van een MBO opleiding en studenten van de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam. Daarnaast zijn proefpersonen geworven op de Albert Kuypmarkt in Amsterdam, op een treinstation in Amsterdam en Alkmaar, in de trein en in een buurthuis in Amsterdam Slotervaart.

De onderwijsinstellingen die aan het onderzoek deelnamen werden geïnformeerd via een wervingsbrief. Hierin stond een uitleg over het onderzoek en wat van de deelnemers werd verwacht. Deze brief diende tevens als informed consent. Met docenten van de verschillende klassen werden afspraken gemaakt over de tijden waarop het onderzoek afgenomen zou worden. Tijdens het afnamemoment gaf de testleider een korte inleiding, deelde de vragenlijsten uit, was er om vragen te beantwoorden en de voltooide vragenlijsten weer in te nemen. De inleiding bestond uit het voorstellen van de onderzoeker, het doel van de vragenlijst duidelijk maken en uitleggen dat de vragenlijst gaat over jongeren met een visuele beperking. Leerlingen mochten niet met elkaar overleggen.

Op de andere locaties waar de vragenlijsten werden afgenomen spraken de onderzoekers voorbijgangers aan met de vraag of zij deel wilde nemen aan een kortdurend onderzoek. Na een korte uitleg kregen zij de vragenlijst overhandigd. Tijdens de uitleg werd verteld hoe lang het zou duren en dat het ging over jongeren met een visuele beperking.

Naast het werven van proefpersonen uit de samenleving is gebruik gemaakt van een databestand uit eerder overkoepelend onderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd aan de afdelingen Orthopedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. In 1991 startte een onderzoek waarin gekeken werd naar de leefsituatie van visueel gehandicapten van 19 tot 32 jaar. De groep was een ‘clinical and community sample’, wat inhoudt dat het een groep is die zowel bestaat uit mensen die begeleiding krijgen als mensen die zich in de maatschappij redden zonder begeleiding. Na dit onderzoek volgde een vervolgonderzoek vanaf 1994 die dieper ingaat op knelpunten uit het dagelijks leven en antwoord kan geven op vragen van ouders en begeleiders. In dit onderzoek werden 316 jongens en meiden met een visuele beperking, wederom uit een ‘clinical and community sample’, geanalyseerd en vergeleken met niet-gehandicapte jongeren uit Nederland. Van deze 316 jongeren met een visuele beperking wilde 90% meedoen aan vervolgprojecten. Op deze manier werd het onderzoek longitudinaal gemaakt. In het vervolgonderzoek vanaf 2003 werd veel aandacht besteedt aan het verkrijgen van resultaten die in de praktijk bruikbaar zijn. In het project werden 205 van de 316 proefpersonen teruggevonden. Naast deze groep deden 154 jongeren mee die nog niet eerder in dit onderzoek hadden deelgenomen. Tevens werd in dit onderzoek het perspectief van de ouders meegenomen. Binnen het vervolgproject in 2006 werd de stap gemaakt van adolescenten naar jongvolwassenen. Hierin werd vooral aandacht besteedt aan de vele aspecten van sociale contacten.

Participanten

Aan het onderzoek namen 504 participanten deel, 202 mannen en 301 vrouwen. De proefpersonen hadden een minimale leeftijd van 14 en maximale leeftijd van 73 ($M = 24,14$, $SD = 12,12$). 91% van deze deelnemers was autochtoon en 9% allochtoon. Het opleidingsniveau van de proefpersonen is te zien in Tabel 2.

Daarnaast wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van een databestand uit eerder overkoepelend onderzoek. In dit onderzoek namen 290 jongeren met een visuele beperking deel. Slechts 180 van deze 290 proefpersonen vulde de vragenlijst over persoonlijkheidskenmerken in. De gemiddelde leeftijd van de jongeren was 28,55 ($SD = 5,03$) en het waren 158 mannen en 131 vrouwen. 93% van de jongeren was autochtoon en 7% van de jongeren was allochtoon. Het opleidingsniveau van de proefpersonen is tevens te zien in Tabel 2.

Tabel 2

Opleidingsniveau proefpersonen

	Mensen uit samenleving		Jongeren met visuele beperking	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Basisschool	21	4	5	1
VMBO/Mavo	40	8	27	8
MBO	69	14	134	39
Havo	78	16	107	31
VWO	93	19		
HBO	93	19		
WO	109	22		

n (mensen uit samenleving) = 503

n (jongeren met visuele beperking) = 289

Instrumenten

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een korte vragenlijst. Omdat participanten op straat de vragenlijst invulden, kon het voltooien van de vragen niet langer duren dan 5 minuten. De items over stigmatisering zijn door middel van verschillende bronnen bij elkaar gevoegd. Om na te kunnen gaan of mensen daadwerkelijk meer stigmatiseren bij de emoties boosheid en angst en minder stigmatiseren bij de emotie medelijden, zijn items over deze drie emoties in de vragenlijst opgenomen (Fiesler, Lechner & Bos, 2008). Daarnaast zijn de items gebaseerd op literatuur en vragenlijsten van Callewaert (2007) en Kalichman et al. (2005). Als laatste zijn er nog een aantal items toegevoegd die de onderzoekers zelf hebben geformuleerd. Dit om onderwerpen te dekken waar nog geen items over gevonden waren. Stigmatisering wordt gemeten aan de hand van 14 items die op een vijf-puntschaal ingevuld worden. Een hogere score op de vragen betekent een hogere mate van stigmatisering. Middels Cronbach's alpha is gebleken dat de betrouwbaarheid van de vragenlijst $\alpha = 0,63$ bedraagt.

In het onderzoek worden daarnaast 5 persoonlijkheidstrekken gemeten door middel van tegenstellingen. Deze tegenstelling zijn gebaseerd op Norman (1963). In de vragenlijst is voor alle 5 de persoonlijkheidstrekken één tegenstelling opgenomen die het beste te vertalen was en het minste onduidelijkheid zou geven bij het invullen. Participanten geven door middel van een Visual Analogue Scale (VAS) aan in hoeverre ze denken dat de ene persoonlijkheidstrek beter past bij jongeren met een visuele beperking dan de andere. Een hoog aantal millimeters op de lijn geeft een hoge verwachte score op die positieve persoonlijkheidstrek aan. Door middel van deze vijf items kan een profiel geconstrueerd worden met daarin de verwachte scores op deze vijf persoonlijkheidskenmerken door mensen uit de samenleving over jongeren met een visuele beperking.

Omdat de vragenlijst bij verschillende groepen af wordt genomen zijn er twee versies gemaakt. Een versie waarin proefpersonen met 'je' aangesproken worden voor op scholen en een versie waar proefpersonen met 'u' aangesproken worden voor mensen op straat. De geconstrueerde vragenlijst is terug te zien in Bijlage 1.

Naast de resultaten van dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van resultaten van voorgaand onderzoek. Daarin is stigmatisering gemeten door middel van 4 items die tevens op een vijf-puntschaal ingevuld worden. Deze items zijn afkomstig uit Ali, Strydom, Hassiotis, Williams en King (2008). Tevens is in dit onderzoek de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking bepaald. Deze items zijn gebaseerd op het Vijf-Factor model van Gerris et al. (1998). Persoonlijkheid wordt gemeten door middel van 30 items die verdeeld worden over de vijf persoonlijkheidskenmerken. Proefpersonen vulden de antwoorden in op een zeven-puntschaal. Een hoge score op de items geeft ook hoge indicatie op die persoonlijkheidstrekk aan.

Data-analyse

Na het afnemen van de vragenlijsten werden de resultaten ingevoerd in Statistical Package for Social Scientists (SPSS, versie 20). Hiermee werd tevens de data geanalyseerd. Voor het analyseren van de data wordt gebruik gemaakt van het gemiddelde, de standaarddeviatie en de range. Omdat er geen normering of normgroep aanwezig is, kunnen de resultaten van dit onderzoek niet met eerdere resultaten vergeleken worden. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van de Pearson correlatie coëfficiënt om het verband tussen persoonlijkheidskenmerken en stigmatisering te bepalen. Voor het gehele onderzoek wordt een significantie niveau van $p < 0,05$ gehanteerd.

Resultaten

Mate van stigmatisering door de samenleving

Onderzocht wordt of mensen in de samenleving stigmatiseren tegenover jongeren met een visuele beperking. De 14 items die stigmatisering meten werden ingevuld op een vijf-puntschaal die gescoord werd van een laagste score één tot een hoogste score vijf. De minimale score op de vragenlijst was 14 en de maximale 70. Beredeneerd werd dat mensen stigmatiseren wanneer ze het 'eens' of 'helemaal eens' zijn met de stellingen en dus een score van vier of vijf halen. Dit zou een somscore van 56 of hoger betekenen.

Om de mate van stigmatisering van mensen uit de samenleving tegenover jongeren met een visuele beperking te bepalen wordt een somscore berekend van de items die stigmatisering meten. De gemiddelde somscore is 36,89 ($SD = 5,32$) met een range van 21 tot 58. De gemiddelde somscore ligt met 36,89 bijna twee standaarddeviaties onder de bovengenoemde grens van 56. Tevens scoorde slecht 0,2% van de proefpersonen hoger dan 56. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het onwaarschijnlijk is dat mensen uit de samenleving stigmatiseren tegenover jongeren met een visuele beperking.

Uit het model van Fiesler, Lechner en Bos (2008) blijkt dat personen die de emoties angst en boosheid ervaren meer stigmatiseren, en personen die de emotie medelijden ervaren minder stigmatiseren. Mensen blijken zeer weinig angst ($M = 1,55$, $SD = 0,78$) en boosheid ($M = 1,29$, $SD = 0,64$) te ervaren en de emotie medelijden rond het gemiddelde ($M = 3,30$, $SD = 1,01$).

Gevoel van stigmatisering bij jongeren met een visuele beperking

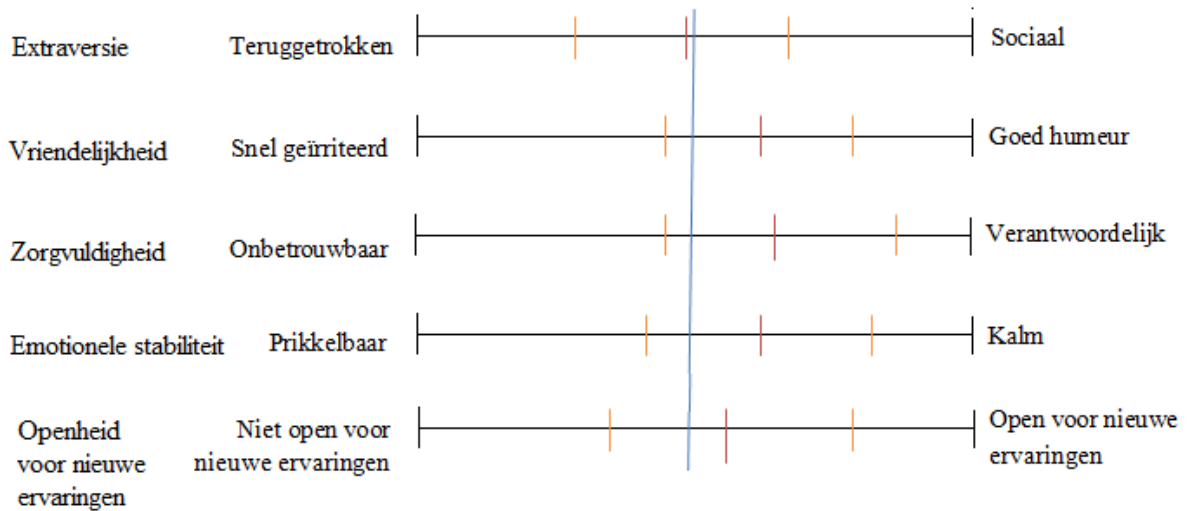
Tevens wordt onderzocht of jongeren met een visuele beperking zichzelf gestigmatiseerd voelen. Deze resultaten komen uit het databestand dat in eerder onderzoek verkregen is. In dit onderzoek werd stigmatisering gemeten door middel van 4 stellingen die wederom op een vijf-puntschaal ingevuld werden. De minimale score was vier en de maximale 20. Beredeneerd werd dat iemand zich gestigmatiseerd voelt wanneer de persoon het met de stelling 'eens', of 'helemaal eens' is. Dit komt overeen met een score van vier of vijf op de items en een verwachte gemiddelde somscore van 16.

De gemiddelde somscore op de items was 8,05 ($SD = 2,39$) met een range van vier tot 15. De resultaten laten zien dat de gemiddelde somscore meer dan twee standaarddeviaties onder 16 ligt, het verwachte gemiddelde bij stigmatiseren. Tevens scoort niemand van de jongeren met een visuele beperking boven de 16. Dit houdt in dat het onwaarschijnlijk wordt geacht dat jongeren met een visuele beperking zich gestigmatiseerd voelen.

Verwachtingen over persoonlijkheid

Daarnaast wordt onderzocht wat de verwachtingen van mensen in de samenleving over de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking zijn. De verwachting over de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking werd bepaald door middel van een kruisje op een lijn tussen twee tegenstellingen (VAS). De maximale score op een lijn was 84 millimeter. Wanneer personen bij 42 millimeter een kruisje zetten, hebben ze geen verwachtingen in de richting van de positieve dan wel negatieve persoonlijkheidstrekk.

Het gemiddelde aantal millimeters op alle vijf de persoonlijkheidstrekk is 49,20 ($SD = 10,74$). Het midden van de lijn zit binnen een standaarddeviatie vanaf de grens 42. Hieruit kan geconcludeerd worden dat mensen uit de samenleving de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking niet in de richting van een van de twee tegenstellingen verwachten. In Figuur 2 is het patroon van de gemiddelde aantal millimeters op de vijf persoonlijkheidstrekk te zien met hun standaarddeviaties. In Tabel 3 zijn de bijbehorende gemiddelden en standaarddeviaties te lezen. In het figuur is te zien dat persoonlijkheidskenmerken 'extraversie' en 'openheid voor nieuwe ervaringen' rond het midden van de lijn liggen. De persoonlijkheidskenmerken 'vriendelijkheid', 'zorgzaamheid' en 'emotionele stabiliteit' vallen verder buiten het midden, echter valt dit nog wel binnen een standaarddeviatie van het midden van de lijn. Geconcludeerd wordt dan ook dat mensen uit de samenleving waarschijnlijk niet verwachten dat jongeren met een visuele beperking positief dan wel negatief op een persoonlijkheidstrek scoren.



Figuur 2 Gemiddelde verwachte score op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking door mensen uit de samenleving

Tabel 3

Gemiddelde en standaarddeviatie van de verwachte score op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking door mensen uit de samenleving

	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Extraversie	41,19	16,86
Vriendelijkheid	50,88	14,35
Zorgvuldigheid	54,91	17,40
Emotionele stabiliteit	51,47	16,85
Openheid voor nieuwe ervaringen	47,56	17,79

n = 503

Relatie tussen mate van stigmatisering en verwachtingen over persoonlijkheid

Om te bepalen of mensen uit de samenleving die veel stigmatiseren ook een hogere score op de persoonlijkheidstrekken verwachten, wordt de correlatie tussen stigmatiseren en het aantal millimeters op de persoonlijkheidstrekken bepaald. De resultaten hiervan zijn te zien in Tabel 4.

Tabel 4

Correlatie tussen de somscore op stigmatisering en de verwachte score op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking door mensen uit de samenleving

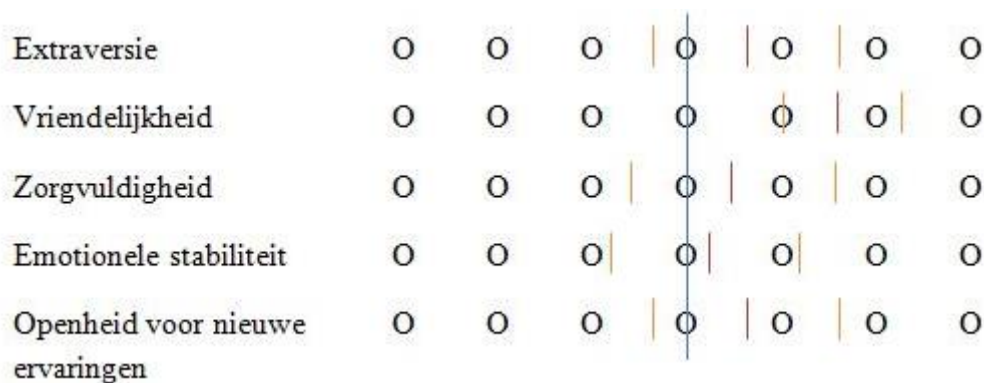
	Somscore stigmatisering
Extraversie	-0,188**
Vriendelijkheid	-0,107*
Zorgvuldigheid	-0,099*
Emotionele stabiliteit	-0,109*
Openheid voor nieuwe ervaringen	-0,106*

* p < 0,05. ** p < 0.01.

Dit betekent dat er een klein significant negatief verband is tussen de mate van stigmatisering en de verwachtingen op de persoonlijkheidstrekken bij jongeren met een visuele beperking. Mensen die veel stigmatiseren, verwachten dus ik kleine mate dat jongeren richting de negatieve persoonlijkheidstrekken scoren.

Persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking

Om na te gaan of het beeld wat mensen in de samenleving over de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking hebben klopt, wordt onderzocht hoe de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking eruit ziet. Hiervoor is het gemiddelde en de standaarddeviatie voor elke persoonlijkheidstrek bepaald. De uitkomsten zijn af te lezen in Figuur 3. Hierin is te zien dat jongeren met een visuele beperking rond het gemiddelde scoren op de persoonlijkheidstrekken ‘extraversie’, ‘zorgvuldigheid’, ‘emotionele stabiliteit’ en ‘openheid voor nieuwe ervaringen’. Jongeren met een visuele beperking scoren daarentegen hoog op de persoonlijkheidstrek ‘vriendelijkheid’. De gemiddelden en standaarddeviaties zijn weergegeven in Tabel 5.



Figuur 3 Gemiddelde score op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking

Tabel 5

Gemiddelde en standaarddeviaties van de scores op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking

	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Extraversie	4,71	1,16
Vriendelijkheid	5,69	0,68
Zorgvuldigheid	4,53	1,29
Emotionele stabiliteit	4,28	1,09
Openheid voor nieuwe ervaringen	4,76	0,95

$n = 154$

Relatie tussen gevoel van stigmatisering en persoonlijkheid

Om te bepalen wat het verband is tussen de scores op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking en hun gevoel van gestigmatiseerd worden, wordt de correlatie tussen de somscore van stigmatiseren en de gemiddelde score op de persoonlijkheidstrekken berekend. De resultaten staan in Tabel 6.

Tabel 6

Correlatie tussen de somscore op het gevoel van stigmatisering en gemiddelde score op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking

	Somscore stigmatisering
Extraversie	-0,248*
Vriendelijkheid	-0,202*
Zorgvuldigheid	-0,162
Emotionele stabiliteit	-0,268**
Openheid voor nieuwe ervaringen	0,090

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$.

Uit de resultaten in Tabel 6 blijkt dat de correlaties tussen de persoonlijkheidskenmerken 'zorgvuldigheid' en 'openheid voor nieuwe ervaringen' met de mate van gestigmatiseerd voelen niet significant zijn. Voor beide niveaus van significantie geldt tevens $p > 0,10$, er is dus ook geen sprake van een trend richting significantie. Uit de andere correlaties blijkt dat er kleine significante verbanden zijn tussen de persoonlijkheidskenmerken 'extraversie', 'vriendelijkheid' en 'emotionele stabiliteit' met de mate van gestigmatiseerd voelen. Deze drie correlaties zijn negatief, wat inhoudt dat jongeren die meer stigmatisering ervaren minder van deze drie positieve persoonlijkheidstrekken laten zien en eerder richting de negatieve persoonlijkheidskenmerken scoren.

Discussie

Mate van stigmatisering door samenleving

De eerste onderzoeksvraag was of mensen uit de samenleving daadwerkelijk stigmatiseren tegenover jongeren met een visuele beperking. Uit dit onderzoek blijkt echter

dat mensen uit de samenleving weinig stigmatiseren tegenover deze groep jongeren. Uit het model van Fiesler, Lechner en Bos (2008) blijkt dat mensen stigmatiseren door middel van drie emoties. Wanneer deze 3 emoties, tegenover jongeren met een visuele beperking, in mindere mate ervaren worden, zullen mensen ook in mindere mate stigmatiseren. Om te bepalen of dit het geval is, zijn de scores op deze items uit de vragenlijst onderzocht. Hieruit lijkt inderdaad geconcludeerd te kunnen worden dat mensen deze emoties weinig ervaren en daaruit kan mogelijk de lage mate van stigmatiseren worden verklaard.

Gevoel van stigmatisering bij jongeren met een visuele beperking

De tweede onderzoeksvraag was of jongeren met een visuele beperking zich gestigmatiseerd voelen. Aan de hand van eerder onderzoek werd verwacht dat jongeren stigmatisering uit de samenleving ervaren. Uit dit onderzoek blijkt echter het tegenovergestelde. De jongeren in het onderzoek voelen zich weinig gestigmatiseerd. Dit kan verklaard worden door middel van de theorie van Erikson (1959). Hiervoor werd al gesteld dat mensen in de samenleving weinig lijken te stigmatiseren tegenover jongeren met een visuele beperking. In de theorie over ontwikkeling van identiteit van Erikson staat dat het idee van anderen de perceptie over jezelf kan beïnvloeden. Mensen uit de samenleving stigmatiseren in lage mate tegenover jongeren met een visuele beperking en mogelijk ervaren deze jongeren hierdoor weinig stigmatisering.

Verwachtingen over persoonlijkheid

De derde onderzoeksvraag ging over de verwachtingen van mensen uit de samenleving op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking. Uit het onderzoek bleek echter dat op alle persoonlijkheidskenmerken rond het gemiddelde werd gescoord. Mensen lijken dus geen positieve dan wel negatieve persoonlijkheidstrekken te verwachten. Het profiel met verwachtingen op de scores van de verschillende persoonlijkheidstrekken laat zien dat jongeren met een visuele beperking, volgens mensen uit de samenleving, gemiddeld zouden scoren op de vijf persoonlijkheidskenmerken. Tijdens het afnemen van de vragenlijst gaven proefpersonen vaak commentaar over deze vragen. Ze vonden het lastig in te vullen omdat elke persoon met een visuele beperking anders is. Hieruit kan geconcludeerd worden dat deze jongeren niet als groep opgevat worden, maar als individuele personen.

Relatie tussen mate van stigmatisering en verwachtingen over persoonlijkheid

De vierde onderzoeksvraag was wat het verband was tussen de mate van stigmatiseren en de verwachte scores op de persoonlijkheidstrekken van jongeren met een visuele beperking. Verwacht werd dat hier een verband zou bestaan door de literatuur over etiketten van Dijkstra (1979). Er blijkt echter slechts een klein verband tussen deze twee variabelen te bestaan. Dit zou betekenen dat mensen die meer stigmatiseren in kleine mate ook hogere verwachtingen op de negatieve persoonlijkheidskenmerken van jongeren met een visuele beperking hebben. Dit kan verklaard worden doordat uit dit onderzoek blijkt dat mensen weinig stigmatiseren. Wanneer mensen weinig stigmatiseren, is de kans dus kleiner dat zij wel verwachtingen over de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking hebben.

Persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking

De vijfde vraag was hoe de persoonlijkheid van jongeren met een visuele beperking er daadwerkelijk uitziet. Zo kon vergeleken worden of de ideeën die mensen uit de samenleving hebben, hiermee overeen komen. Verwacht werd dat jongeren met een visuele beperking laag zouden scoren op de persoonlijkheidstrek ‘extraversie’. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Jongeren met een visuele beperking scoren alleen hoog op de persoonlijkheidstrek ‘vriendelijkheid’. Op de andere trekken scoren zij gemiddeld. Dit komt redelijk overeen met de verwachtingen van de samenleving. Zij verwachten ook dat mensen met een visuele beperking vooral rond het gemiddelde zouden scoren op de persoonlijkheidskenmerken. Jongeren met een visuele beperking variëren net als mensen zonder visuele beperking in hun persoonlijkheid.

Relatie tussen gevoel van stigmatisering en persoonlijkheid

De laatste onderzoeksvraag was of er een verband bestaat tussen de mate van stigmatisering voelen en de score op een bepaalde persoonlijkheidstrek. Uit analyses van de data bleek dat hier wederom slechts kleine verbanden bestaan. Daarnaast zijn deze verbanden negatief. Jongeren met een visuele beperking die veel stigmatisering ervaren, lijken minder extravert, vriendelijk en emotioneel stabiel te zijn. Dit komt redelijk overeen met het onderzoek van Hiller (1981). Hierin wordt geschreven dat mensen die een negatief beeld hebben, meer negatieve persoonlijkheidstreken laten zien. Tevens bleek uit eerder onderzoek dat mensen die een negatief zelfbeeld hebben meer stigmatisering zouden ervaren.

Zwakke punten

Er zaten echter een aantal beperkingen aan het onderzoek. Ten eerste is de steekproef niet representatief voor de gehele populatie. Het percentage hoogopgeleide mensen is in de steekproef hoger dan in Nederland. Dit komt doordat een deel van de vragenlijsten af is genomen op twee universiteiten. Daarnaast kan er sprake zijn van onderzoekersbias. De onderzoekers spraken op straat mensen aan, wat mogelijk selectief is (DiLalla & Dollinger, 2006). Tevens kan er sprake zijn van sociale wenselijkheid (Constantine & Ponterotto, 2006).

Er zaten een aantal beperkingen aan de vragenlijst. Ten eerste is de betrouwbaarheid van de vragenlijst laag. Daarnaast werd persoonlijkheid door middel van vijf items gemeten, slechts één item per persoonlijkheidstrek. Aangezien de vragenlijst zo kort mogelijk moest blijven was hier geen andere oplossing voor.

Als laatste waren de onderzoekssettings op de verschillende afnamemomenten niet gelijk. Middelbare scholieren vulden de vragenlijsten in terwijl ze in het klaslokaal zaten. Op de Albert Kuypmarkt vulden proefpersonen de vragenlijsten staand in tijdens het doen van boodschappen. En op het station zaten mensen tijdens het invullen in de gaten te houden of hun trein eraan kwam. Dit is mogelijk van invloed geweest op de betrouwbaarheid van de data.

Sterke punten

Sterke punten van dit onderzoek zijn het ruime aantal proefpersonen en het feit dat visies van de twee groepen meegenomen zijn. Er is zowel onderzoek gedaan bij mensen uit de samenleving als gebruik gemaakt van data van jongeren met een visuele beperking. Hierdoor konden de twee visies in één onderzoek met elkaar vergeleken worden.

Vervolgonderzoek

In vervolgonderzoek kan gebruik gemaakt worden van een genormeerde vragenlijst zodat scores beter geïnterpreteerd kunnen worden. Daarnaast kan de mate van stigmatisering bij beide doelgroepen op dezelfde manier gemeten worden zodat visies beter kunnen worden vergeleken. Verder kan het van belang zijn om in vervolgonderzoek, proefpersonen uitgebreider te testen in gecontroleerde onderzoekssettings. Hierdoor zouden de resultaten betrouwbaarder zijn.

Aanbevelingen praktijk

Uit dit onderzoek blijkt dat mensen in de samenleving weinig stigmatiseren tegenover jongeren met een visuele beperking. Het doel van het onderzoek was om te onderzoeken of mensen uit de samenleving hun houding tegenover deze groep jongeren zouden moeten veranderen zodat zij minder problemen bij hun deelname in de samenleving ondervinden. Uit het Barriers to Change model van Burrows en Needs (2009) bleek dat mensen alleen kunnen veranderen wanneer zij de noodzaak van de verandering inzien. Wanneer mensen zelf aangeven weinig te stigmatiseren, zien zij waarschijnlijk niet de noodzaak om te veranderen. Daarnaast geven jongeren met een visuele beperking zelf ook aan zich weinig gestigmatiseerd te voelen waardoor verandering op dit gebied mogelijk ook niet nodig zou zijn.

Literatuurlijst

- Abraham, C., Gregory, N., Wolf, L. & Pemberton, R. (2002) Self-esteem, stigma and community participation amongst people with learning difficulties living in the community. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 12, 430-443.
- Ali, A., Strydom, A., Hassiotis, A., Williams, R. & King, M. (2008) A measure of perceived stigma in people with intellectual disability. *British Journal of Psychiatry*, 193, 410-415.
- Almon, P.A. (2001) Mass transportation operators' beliefs about visual impairment. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, January, 5-13.
- Burrowes, N. & Needs, A. (2009) Time to contemplate change: a framework for assessing readiness to change with offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 14, 39-49.
- Callewaert, G.A.G. (2007) Ouderstatus adoptief: invloed van stigmatisering door adoptieouders op gezondheid, psychisch welbevinden en nazorgbehoefte. *Open Universiteit Nederland*.
- Canu, W.H., Newman, M.L., Morrow, T.L. & Pope, D.L.W. (2007) Social appraisal of adult ADHD: stigma and influences of the beholder's big five personality traits. *Journal of Attention Disorders*, 11, 700-712.
- Constantine, M.G. & Ponterotto, J.G. (2006) Evaluating and selecting psychological measures for research purposes. In Leong, F.T.L. & Austin, J.T. (2006), *The psychology research handbook: a guide for graduate students and research assistants* (104-111). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Costa, P.T. & McCrae, R.R. (1988) Personality in adulthood: a six-year longitudinal study of self-reports and spouse ratings on the NEO personality inventory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 853-863.
- Dijkstra, A. (1979) *Stigmatisering: Maatschappelijke gevolgen van een afwijkend uiterlijk*. Rotterdam: Lemniscaat.
- DiLalla, D.L. & Dollinger, S.J. (2006) Cleaning up data and running preliminary analyses. In Leong, F.T.L. & Austin, J.T. (2006), *The psychology research handbook: a guide for graduate students and research assistants* (241-253). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Erikson, E.H. (1959) *Identity and the life cycle*. New York: International Universities Press.
- Eysenck, H.J. (1967) *The Biological Basis of Personality*. Charles C. Thomas Publisher.
- Fiesler, W., Lechner, L. & Bos, A. (2008) Experimenteel onderzoek naar de effecten van ernst, persoonlijke verantwoordelijkheid en openheid op stigmatisering van mensen met een visuele beperking. *Psychologie en Gezondheid*, 36, 23-31.

- Gerris, J.R.M., Houtmans, M.J.M., Kwaaitaal-Roosen, E.M.G., Schipper, J.C., Vermulst, A.A., & Janssens, J.M.A.M. (1998). *Parents, adolescents, and young adults in Dutch families: a longitudinal study*. Nijmegen: Universiteit Nijmegen.
- Gold, D., Shaw, A. & Wolffe, K. (2010) The social lives of Canadian youths with visual impairments. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 104, 431-443.
- Hiller, D.V. (1981) The salience of overweight in personality characterization. *The Journal of Psychology*, 108, 233-240.
- Kalichman, S.C., Simbayi, L.C., Jooste, S., Toefy, Y. & Cain, D., et al. (2005) Development of a brief scale to measure AIDS-related stigma in South Africa. *AIDS and behavior*, 9, 135-143.
- Kef, S. (2006) *Omggaan met anderen en jezelf: Onderzoek naar de psychosociale ontwikkeling, sociale netwerken en opvoeding van jongeren en jongvolwassenen met een visuele beperking*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Kef, S. (2011) *Nederlandse samenvatting: Social participation of persons with visual impairments*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Larsen, R.J. & Buss, D.M. (2010) *Personality psychology: Domains of knowledge about human nature*. New York: McGraw-Hill International Edition.
- Norman, W.T. (1963) Toward an adequate taxonomy of personality attributes: replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 574-583.
- Rosenblum, L.P. (2000) Perceptions of the impact of visual impairment on the lives of adolescents. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 94, 434-445.
- Rüsch, N., Angermeyer, M.C. & Corrigan, P.W. (2005) Mental illness stigma: concepts, consequences, and initiatives to reduce stigma. *European Psychiatry*, 20, 529-539.
- Tak, J.A., Veerman, J.W. & de Wit, J. (2008) Theoretische achtergronden van de klinische diagnostiek. In Kievit, Th., Tak, J.A. & Bosch, J.D. (Eds.) *Handboek psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen* (pp. 13-52). Utrecht: De Tijdstroom Uitgeverij.
- Wolffe, K. & Sacks, S.Z. (1997) The lifestyles of blind, low vision, and sighted youths: a quantitative comparison. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 91, 245-258.

Bijlage 1

*Vragenlijst stigmatisering en persoonlijkheid***OVER UZELF**

Wij stellen het zeer op prijs dat u deze vragenlijst in wilt vullen. Het invullen zal ongeveer 5 a 10 minuten duren. Deze vragenlijst gaat over hoe u tegen bepaalde zaken aankijkt rondom mensen met een visuele beperking. Voorafgaand wordt wat algemene informatie over uzelf gevraagd. De vragenlijst wordt anoniem en vertrouwelijk gebruikt. Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Het is belangrijk dat u de vragen goed doorleest en eerlijk antwoord geeft. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Meerdere antwoorden per vraag geven is niet mogelijk, tenzij dit wordt aangegeven. Kleur het bolletje van uw keuze in. Hartelijk bedankt voor de moeite!

Geslacht Man Vrouw

Leeftijd _____

Nationaliteit _____

Nationaliteit moeder _____

Nationaliteit vader _____

Opleidingsniveau

Basisschool

VMBO/MAVO

HAVO

VWO

MBO

HBO

WO

Kent u iemand die blind of zeer slechtiend is? Ja Nee

Zo ja: Wat is de relatie die u hebt met deze persoon? (meerdere antwoorden mogelijk)

Gezinslid

Familielid

Vriend

Kennis

Geen persoonlijk contact

OVER UZELF

Hieronder staat een aantal uitspraken over uzelf. Wilt u de uitspraken lezen en aangeven in hoeverre u het met deze uitspraken eens bent?

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik weet wat een visuele beperking is	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ik heb de kennis om mij in te kunnen leven in het dagelijks functioneren van iemand met een visuele beperking	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ik zou niet samen willen werken met mensen met een visuele beperking	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking maken mij angstig	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ik zou geen contact willen hebben met mensen met een visuele beperking	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Het hebben van een vriendschap met iemand met een visuele beperking zou ik geen probleem vinden	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Het hebben van een romantische relatie met iemand met een visuele beperking zou ik geen probleem vinden	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking maken mij boos	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

OVER MENSEN MET EEN VISUELE BEPERKING

Hieronder staat een aantal uitspraken over mensen met een visuele beperking. Wilt u de uitspraken lezen en aangeven in hoeverre u het met deze uitspraken eens bent?

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Mensen met een visuele beperking worden minder serieus genomen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking vermijden bepaalde sociale situaties	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking voelen zich op hun gemak in sociale situaties	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking hebben meer last van schaamte	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking wekken medelijden op	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Goed ziende mensen discrimineren mensen met een visuele beperking	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking hebben meer hulp nodig dan er nu al geboden wordt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mensen met een visuele beperking kunnen hetzelfde werk doen als mensen zonder visuele beperking	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>



OVER MENSEN MET EEN VISUELE BEPERKING

Kunt u voor de volgende tegenstellingen aangeven wat uw verwachtingen zijn bij mensen met een visuele beperking? Geef dit aan door een kruisje op de lijn te zetten. Die mensen zijn...

Sociaal	-----	Teruggetrokken
Goed gehumeurd	-----	Snel geïrriteerd
Verantwoordelijk	-----	Onbetrouwbaar
Kalm	-----	Prikkelbaar
Open voor nieuwe ervaringen	-----	Niet open voor nieuwe ervaringen

Welke vervolgopleiding verwacht u dat iemand met een visuele beperking behaald heeft?

- Geen vervolgopleiding HBO
 MBO WO

Op welk niveau verwacht u dat iemand met een visuele beperking werkt?

- Geen vervolgopleiding vereist HBO - niveau
 MBO - niveau WO - niveau

Wat verwacht u van de werksituatie van mensen met een visuele beperking?

- Parttime Vrijwilligerswerk
 Fulltime Werkloos

Waar verwacht u dat iemand met een visuele beperking werkt? (3 antwoorden mogelijk)

- | | | |
|--|--|--|
| <input type="checkbox"/> Administratief werk | <input type="checkbox"/> ICT | <input type="checkbox"/> Economie |
| <input type="checkbox"/> Bouwsector | <input type="checkbox"/> Juridisch | <input type="checkbox"/> Techniek |
| <input type="checkbox"/> Commercieel/Media | <input type="checkbox"/> Onderwijs | <input type="checkbox"/> Logistiek/Transport |
| <input type="checkbox"/> Detailhandel | <input type="checkbox"/> Vertegenwoordiger | <input type="checkbox"/> Defensie |
| <input type="checkbox"/> Horeca | <input type="checkbox"/> Muziek/kunst | <input type="checkbox"/> Zorg |

Bent u eerlijk geweest? Geef dit aan door een kruisje op de lijn te zetten.

Nee |-----| Ja